

ШИНА Н. А.,
LL.M. (Теттінген, Німеччина)
аспірант кафедри
приватного та медичного права
(Університет імені Людвіга
Максиміліана в Мюнхені, Німеччина)

УДК 347.68 (477)

ІНСТИТУТ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснено порівняльний аналіз інституту спадкового договору у німецькій та українській правових системах, зокрема розглянуто особливості у підходах до розуміння юридичної сутності спадкового договору, його призначення та місця у законодавствах обох країн, а також визначено істотні умови укладення цього правочину в Україні та Німеччині. Особливу увагу звернено на недоліки та прогалини регулювання цих спадкових відносин у вітчизняному спадковому законодавстві.

Ключові слова: розпорядження на випадок смерті, спадковий договір, правова природа спадкового права, предмет спадкового договору, обов'язкова частка у спадщині, зобов'язальна сила.

В статье осуществлен сравнительный анализ института наследственного договора в немецкой и украинской правовых системах, в частности рассмотрены особенности подходов к пониманию юридической сущности наследственного договора, его предназначения и места в законодательствах обеих стран, а также определены существенные условия заключения этой сделки в Украине и Германии. Особенное внимание уделено недостаткам и пробелам в регулировании этих наследственных отношений в отечественном наследственном законодательстве.

Ключевые слова: распоряжение на случай смерти, наследственный договор, правовая природа наследственного договора, предмет наследственного договора, обязательная доля в наследстве, обязывающая сила.

The article presents a comparative analysis of the institution of the inherited agreement in the German and Ukrainian legal systems. In particular, it focuses on the features of different approaches to understanding the legal nature of the inherited agreement, its purpose and its position in the laws of both countries and identifies the essential conditions for its conclusion in Ukraine and Germany. Particular attention is paid to the gaps and weaknesses in the regulation of these inherited relations in the domestic law of inheritance.

Key words: testamentary arrangement, inherited agreement, legal nature of the inherited agreement, subject of the inherited agreement, legitimate portion, obligatory force.

Вступ. Одним із важливих інструментів урегулювання відносин спадкування є можливість укладення спадкового договору, що базується, насамперед, на праві власника вільно розпорядитися своїм майном на випадок смерті. Конструкція договору про спадкування на

випадок смерті як форма заповідального розпорядження досить поширена та детально досліджена у державах континентальної системи права. Досвід цих країн, особливо Німеччини, має велике значення для вирішення дискусійних питань серед вітчизняних науковців щодо розуміння і застосування спадкового договору, оскільки спадковий договір виник та розвивався саме в рамках німецького права [1, с. 202; 2, с. 356–358; 3, с. 606–608; 4], на противагу Україні, де цей договір вперше був закріплений у Цивільному кодексі 2003 року (ст. ст. 1302 – 1308 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)) та є ще недостатньо вивченим.

Інститут спадкового договору активно досліджувався вітчизняними та зарубіжними фахівцями з цивільного та сімейного права. У вітчизняній юридичній науці питанням загальної характеристики регулювання спадкового договору, а також окремим його аспектам присвячені роботи З.В. Ромовської, С.Я. Фурси, Є.І. Фурси, Ю.О. Заїки, Н.П. Шами, В.В. Васильченко, В.Ю. Чуйкової, Д.С. Кучеренко, С.В. Мазуренко та інших. Спадковому договору у німецькій доктрині приділяли увагу такі науковці, як Йоханн Крістіан Гассе, Георг Безелер, Вільгельм Фогель, Клаус Нольтінг, Герхард Шуманн, Райнер Канцляйтер, Герхард Отте, Карлхайнц Мушелер та інші. Проте порівняльно-правовий аналіз чинного законодавства України та Німеччини про спадковий договір як самостійний вид спадкування не проводився.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу положень українського та німецького законодавства, які регулюють укладення та реалізацію спадкового договору, а також виявлення спільних та відмінних рис цього явища у спадковому праві обох країн.

Результати дослідження. Найбільш polemичним в українській юридичній науці є з'ясування правової природи спадкового договору. Зокрема, думки науковців розходяться стосовно предмету такого договору, його місця в системі цивільного права та визнання його самостійною формою заповідальних розпоряджень поряд із заповітом [5, с. 144–148; 6, с. 17–22; 1, с. 201–205]. Так, деякі вчені пропонують під спадковим договором розуміти звичайний цивільно-правовий правочин [1, с. 205; 7, с. 104–105], до якого, відповідно, мають застосовуватись загальні положення договірного права. Якщо розглядати спадковий договір як самостійний вид правочину, який не має нічого спільного із заповітом, то можна дійти висновку, що на нього не поширюються норми спадкового права, зокрема щодо обов'язкової частки у спадщині [6, с. 21]. У літературі зустрічається й інша думка, згідно з якою спадковий договір є самостійним видом спадкування поряд із заповітом та має регулюватися, насамперед, положеннями спадкового права [8, с. 37].

Однак досить логічним видається висновок Н.П. Шами щодо подвійної правової природи спадкового договору, який, на його думку, слід вважати розпорядженням на випадок смерті та одночасно справжнім договором [5, с. 148]. Наведена точка зору виявляється більш переконливою, якщо припустити, що правовий інститут спадкового договору в законодавстві України з'явився під впливом німецького права. Згідно з § 1941 Німецького цивільного уложення (далі – НЦУ) спадковим договором, на відміну від заповіту, є правочин на випадок смерті, в якому обидві сторони договору або лише одна сторона, але з силою договірного зобов'язання, приймають розпорядження щодо спадщини. У цьому разі йдеться, насамперед, про заповідальне розпорядження на випадок смерті з договірним характером (*negotium mortis causa*), але ніяк не про речовий або зобов'язальний договір у розумінні § 320 НЦУ [9, с. 2]. Однак враховуючи подвійну правову природу визначеного інституту, слід розуміти спадковий договір у німецькому праві як правочин, що укладається на основі волевиявлення двох сторін (консенсус), що потребують взаємного акцептування; до волевиявлення застосовуються положення як загальної частини НЦУ, так і загальної частини зобов'язального права [10, с. 4]. При цьому спадкодавець, як і під час складення заповіту, не здійснює безпосередній вплив на подальше існування права, а також не зв'язує себе зобов'язаннями [11, с. 83]. Таким чином, він і надалі може вільно розпоряджатися належним йому майном, наприклад, через правочин, укладений між живими особами (§ 2286 та наст. НЦУ).

Відповідно, предметом спадкового договору має бути не майно чи майнові права спадкодавця, а власне право наслідування, оскільки своїм розпорядженням на випадок смерті у

формі договору спадкодавець змінює порядок наслідування, встановлений законом, та на власний розсуд призначає спадкоємців [12, с. 382]. Так, за законодавством Німеччини спадковий договір має містити хоча б одне розпорядження щодо призначення спадкоємців, встановлення заповідального відкладу або покладення (§ 1941 абз. 1, § 2278 абз. 2 НЦУ). Крім того, кожна сторона у спадковому договорі вправі встановити також й інші розпорядження на випадок смерті в односторонньому порядку (§ 2299 НЦУ), що базуються виключно на односторонньому волевиявленні особи, яка розпорядилася, та не потребують акцепту другої договірної сторони. Тобто такі розпорядження не мають зобов'язальної дії договірною характеру та можуть бути скасовані згідно з § 2254 НЦУ шляхом складення заповіту. При цьому мова йде лише про зовнішній зв'язок спадкового договору та заповідального розпорядження. Чинність такого розпорядження у спадковому договорі залежить від чинності самого договору [13, с. 1119], хоча в окремих випадках допускається переосмислення вказаного правочину згідно з § 140 НЦУ та його подальше тлумачення як заповіт [14, с. 224–226].

Український же законодавець, маючи також за мету «визначення юридичної долі належного відчужувачу майна на випадок смерті власника» [7, с. 99], визначив зміст спадкового договору інакше. Згідно зі ст. 1302 ЦК України одна сторона (набувач) спадкового договору зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача. Право власності на випадок смерті відчужувача набувач отримує на підставі укладення договору, а не в порядку наслідування. Тобто існування чинного спадкового договору аж ніяк не впливає на порядок наслідування, відповідно, набувач за спадковим договором не може розглядатися як спадкоємець відчужувача [15, с. 394]. Він лише стає власником визначеного у договорі майна відчужувача у разі його смерті. Влучною при цьому є теза С.І. Фурси, про те, що наслідки укладення спадкового договору стосуються лише кількості та складу майна, яке має перейти до спадкоємців – за законом чи за заповітом (ст. 1217 ЦК України) – у разі смерті спадкодавця [16, с. 207]. Виходячи з наведених аргументів, зазначаємо, що спадковий договір укладається щодо майна відчужувача і аж ніяк не спадщини. Крім того, слід враховувати, що ст. 1217 ЦК України містить вичерпний перелік можливостей оформлення спадкових відносин в Україні, а саме за законом та за заповітом, до якого спадковий договір не входить. Саме на вказаний аргумент спирається більшість науковців, які розглядають відносини за спадковим договором як зобов'язально-правові [1, с. 205; 6, с. 22; 7, с. 97].

Положення німецького та українського права стосовно інституту спадкового договору відрізняються також за відношенням до зобов'язальної сили цього правочину. У той час як спадкодавець у Німеччині після укладення спадкового договору вправі вільно розпоряджатися своїм майном (§ 2286 НЦУ), українське законодавство (абз. 1 ст. 1307 ЦК України) забороняє відчужувати визначене в угоді майно. Тобто обов'язком відчужувача у спадковому договорі є збереження визначеного в угоді майна, не відчужуючи та не заповідаючи його [1, с. 203; 7, с. 101; 17, с. 16; 18, с. 25]. Зобов'язання ж набувача у спадковому договорі врегульовані у ст. 1305 ЦК України, згідно з якою він може бути зобов'язаний до вчинення дії матеріального чи нематеріального характеру як за життя відчужувача, так і після його смерті. Таким чином, з укладенням спадкового договору відчужувач отримує право вимагати від набувача належне виконання своїх розпоряджень, а набувач – вимагати дотримання зобов'язання не відчужувати майно, щодо якого було вчинено договір. Хоча в тексті закону цього прямо й не передбачено, але про це можна зробити висновок, виходячи з норми ст. 1307 ЦК України про накладення нотаріусом заборони відчуження визначеного в угоді майна. Отже, це означає, що правові наслідки вчинення спадкового договору в Україні (а не як у німецькому праві – тільки з відкриттям спадщини) виникають уже в момент укладення договору. Враховуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що спадковий договір в українському праві, незважаючи на свою близькість та схожість до посмертного переходу права власності на майно померлого, має скоріше зобов'язально-правовий характер, що суперечить основоположному концепту спадкового договору як самостійного виду спадкування. Закріплена в цивільному законодавстві України конструкція нагадує скоріше так званий правочин серед

живих у німецькому праві, коли одна сторона договору на випадок своєї смерті, але з негайною зобов'язальною юридичною силою вчиняє розпорядження або приймає на себе певні зобов'язання. При цьому дійсність такого розпорядження або, відповідно, юридична сила зобов'язання обумовлена відкриттям спадщини (як відкладальною чи скасувальною умовою) чи лише виконанням зобов'язання, тобто речовий виконавчий правочин відкладається до моменту відкриття спадщини [19, с. 153].

Розглядаючи спадковий договір в українському цивільному законодавстві як зобов'язальний договір на випадок смерті, а не як договір про визначення порядку спадкування, логічними із політико-правової точки зору видаються зауваження щодо застосування до нього положень про право на обов'язкову частку у спадщині, оскільки укладення спадкового договору сприятиме ухиленню від виконання правил щодо спадкування обов'язкової частки (ст. 1241 ЦК України) [20, с. 15], що суперечить одному з базових принципів спадкового права – принципу охорони інтересів сім'ї, який знайшов своє відображення у спадкуванні за законом. Тому в літературі за відсутності прямої нормативної вказівки пропонується застосовувати за аналогією право на обов'язкову частку в складі спадщини до регулювання спадкового договору [20, с. 15]. Подальшим аргументом цього може слугувати рішення українського законодавця розмістити норми, що регулюють спадковий договір, саме в розділі спадкового права (а не в розділі зобов'язального права). Однак слід зауважити, що аналогія закону як засіб усунення прогалин у законодавстві, відповідно до ст. 8 ЦК України, має регулювати подібні за змістом цивільні відносини. Право на обов'язкову частку у спадщині є специфічною конструкцією у положеннях спадкового права та має на меті «узгодження правомочності громадянина розпоряджатися своїм майном з його сімейно-правовими і моральними обов'язками, матеріально-забезпечувальною функцією спадкування у суспільстві» [21]. Тобто правила про обов'язкову частку у спадщині поширюються виключно на спадкові правовідносини, які виникають на чітко визначених у ст. 1217 ЦК України підставах спадкування. Спадковий же договір, як зазначалося вище, не належить до жодного виду спадкування й, відповідно, не регулює подібні за змістом цивільні (у цьому випадку спадкові) відносини, що говорить про неможливість застосування норм спадкування за правом обов'язкової частки [22, с. 73]. Аналогічний висновок можна зробити також стосовно застосування до спадкового договору правила про відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця, закріпленого ст. 1281 ЦК України. Крім того, застосування за аналогією положень про обов'язкову частку до речово-зобов'язальної угоди, навіть якщо така угода тісно пов'язана з переходом права власності від однієї зі сторін договору до іншої на випадок смерті власника майна, має розглядатися як вторгнення в приватну автономію сторін договору.

Досить складним на практиці є відмежування спадкового договору від суміжних конструкцій, зокрема договору про довічне утримання. Так, аналіз судової практики України свідчить про те, що, укладаючи спадковий договір, сторони не завжди усвідомлюють різницю між цією угодою та договором довічного утримання [23; 24; 25]. Тому для уникнення можливих спорів і непорозумінь при укладенні спадкового договору, враховуючи його недостатню врегульованість в українському законодавстві та відсутність однозначного тлумачення, особлива роль має відводитись функції нотаріуса. Під час нотаріального посвідчення спадкового договору важливо не лише детально роз'яснити права та обов'язки сторін, а й наголосити на особливостях такого правочину. Хоча вказані договори схожі у загальних рисах, вони по суті є різними угодами з різними істотними умовами, порядком укладення і виконання. Зокрема, на відміну від договору довічного утримання (догляду) право власності на визначене у спадковому договорі майно переходить до набувача не в момент укладення правочину (ст. 748 ЦК України), а лише зі смертю відчужувача (ст. 1302 ЦК України), тобто відповідач продовжує за життя володіти майном, хоча й обмежений в праві розпоряджатися ним на власний розсуд [22, с. 71]. Коло обов'язків набувача за спадковим договором також є більш ширшим, оскільки його дії можуть мати не тільки майновий, але й немайновий характер. Договір довічного утримання, в свою чергу, охоплює лише обов'язки набувача щодо матеріального забезпечення відчужувача. Відмінність між спадковим договором та договором

довічного утримання полягає, крім того, в правових наслідках смерті набувача. У той час як договір довічного утримання передбачає спадкоємство прав набувача (відповідно до ст. 757 ЦК України у разі смерті набувача його права і обов'язки переходять до його спадкоємців), спадковий договір припиняється зі смертю набувача згідно загальних положень зобов'язального права України.

Як в українському, так і в німецькому праві укладення спадкового договору означає, що цей правочин має справжню зобов'язальну силу та, на відміну від індивідуального заповіту, який у будь-який час може бути вільно змінений чи скасований, не може бути розірваний в односторонньому порядку. Відповідно до законодавства України спадковий договір може бути розірвано судом на вимогу відчужувача у випадку невиконання його розпоряджень (абз. 1 ст. 1308 ЦК України) або на вимогу набувача у випадку неможливості виконати розпорядження відчужувача (абз. 2 ст. 1308 ЦК України). Крім того, набувач і відчужувач мають можливість розірвати спадковий договір як за наявності згоди обох сторін, так й у випадку неналежного виконання зобов'язання однією зі сторін на підставі загальних положень про зобов'язання (ст. ст. 651, 652 ЦК України) з правовими наслідками, визначеними у ст. 653 ЦК України [7, с. 104; 26, с. 223–224]. У німецькому ж праві розірвання спадкового договору відбувається лише на підставі спільної згоди сторін про припинення правових відносин (§ § 2290–2292 НЦУ), оскарження (§ § 2281 та наст. НЦУ) або односторонньої відмови від договору за наявності встановлених законом причин (§ § 2293–2295 НЦУ). Регулювання розірвання спадкового договору здійснюється переважно за спеціальними нормами спадкового права Німеччини, практично виключаючи можливість застосування загальних положень зобов'язального права [13, с. 1137]. Однак у випадку оскарження дійсності спадкового договору через дефекти (недоліки) волі до договірного заповідального розпорядження в німецькому праві застосовуються все ж таки норми загальної частини § 116 ч. 2 НЦУ (невисловлена умова, про яку відомо іншій стороні) та § 117 НЦУ (фіктивний та удаваний правочин), оскільки таке розпорядження по суті є договором і складається з узгоджених волевиявлень обох сторін [19, с. 163]. Більше того, контрагент спадкодавця може оскаржити дійсність спадкового договору лише на підставі § § 119 та наст. НЦУ, які регулюють право на оскарження волевиявлення через помилку.

Далі необхідно зауважити, що розпорядження спадкодавця, зроблене пізніше та в односторонньому порядку у заповіті стосовно предмета раніше укладеного спадкового договору, в українському праві є нікчемним (абз. 2 ст. 1307 ЦК України). Український законодавець намагається таким чином захистити інтереси сторін, які уклали договір між собою. У німецькому ж праві передбачена можливість скасувати договірне розпорядження шляхом складення заповіту (§ 2291 НЦУ), дія якого залежить від згоди іншої сторони договору. Спільний заповіт подружжя або одностатевих партнерів зареєстрованого союзу, згідно зі ст. 2292 НЦУ, також може слугувати підставою скасування раніше укладеного ними спадкового договору.

У законодавствах обох країн спадковий договір має бути вчинений у письмовій формі та обов'язково засвідчений нотаріусом (ст. 1304 ЦК України у поєднанні зі ст. 55 Закону України «Про нотаріат»; п. 1 абз. 1 § 2276 НЦУ). При нотаріальному посвідченні спадкового договору в Україні встановлюється заборона відчуження майна, що додатково «підтверджує обсяг майна, яке підлягає майбутньому відчуженню» [27, с. 4].

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що спадковий договір в українському законодавстві є інститутом договірного права, а не спадкового. Порівнюючи зі спадковим договором за законодавством Німеччини, який є самостійним видом спадкування поряд із заповітом і законом та містить розпорядження на випадок смерті, насамперед, щодо призначення спадкоємця, українська конструкція регулює лише пов'язані зі спадкуванням зобов'язально-правові відносини, обтяжені відкладальною умовою (смертю відчужувача). Особливо слід відзначити, що німецький законодавець, на відміну від українського, забезпечив детальне регулювання укладення договірного заповідального розпорядження, врахувавши при цьому його подвійну правову природу. В Україні ж через відсутність однозначного підходу до розуміння сутності спадкового договору та, насамперед, відпрацьованого меха-

нізму його використання цей правочин не отримав належного визнання як серед населення, так і серед нотаріусів, які досі з недовірою ставляться до конструкції спадкового договору та скоріше відраджують своїх клієнтів від підписання подібного договору. І поки український законодавець залишається бездієвим щодо усунення недоліків в регулюванні спадкового договору, він ще не раз буде об'єктом наукових досліджень учених-правників.

Список використаних джерел:

1. Кучеренко Д.С. Спадковий договір: теорія та практика / О.С. Кучеренко // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 4. – С. 201–206.
2. von Roth P. Bayrisches Civilrecht / P. von Roth 3. – Tübingen, 1898.
3. Schubert W. Die Vorlagen der Redaktoren für die erste Kommission zur Ausarbeitung des Entwurfes eines Bürgerlichen Gesetzbuches / W. Schubert. – Erbrecht, Teil 1, Berlin, 1984.
4. Beseler G. Die Lehre von den Erbverträgen / G. Beseler. – Teile 1, 2/1, 2/2, Göttingen 1835–1840.
5. Шама Н.П. Правова природа спадкового договору / Н.П. Шама // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 144–148.
6. Амеліна А.С. Поняття та ознаки спадкового договору / А.С. Амеліна // Право та управління. – 2011. – № 1. – С. 17–22.
7. Майданик Р.А. Спадковий договір у цивільному праві України / Р.А. Майданик // Університетські наукові записки. – 2007. – № 2 (22). – С. 90–105.
8. Васильченко В.В. Спадковий договір: деякі міркування з приводу нормотворчості / В.В. Васильченко // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 10. – С. 34–37.
9. Soergel W. Manfred: Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Vor § 2274 BGB, Bd. 23, Erbrecht 3, Stuttgart, 2002.
10. Löhnig M. Erbrecht, 2. Aufl., München, 2010.
11. Brox H. Walker, Wolf-Dietrich: Erbrecht, 24. Aufl., München, 2010.
12. Staudinger/Otte G. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, § 1941 BGB, Berlin, 2008.
13. Muscheler K. Erbrecht, Bd. 1, Tübingen, 2010.
14. Staudinger/Otte G. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, § 2084, Berlin, 2013.
15. Шевченко Я.М. Цивільне право України: Загальна частина / Я.М. Шевченко – К. : Ін Юре, 2003. – 520 с.
16. Фурса С.Я. Спадкове право. Теорія та практика : [навч. посіб.] / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса. – К. : Атіка, 2002. – 496 с.
17. Ромовская З.В. Проблемы наследственного договора / З.В. Ромовская // Юридическая практика. – 2003. – № 44. – С. 16–22.
18. Захарова О.С. Спадковий договір за новим Цивільним кодексом України: Коментар до законодавства / О.С. Захарова // Адвокат. – 2007. – № 3. – С. 25–28.
19. Staudinger/Kanzleiter R. Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Einleitung zu § § 2274 ff, Berlin, 2013.
20. Мазуренко С.В. Спадковий договір у цивільному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / С.В. Мазуренко. – О., 2004. – 20 с.
21. Дергачов Є.Г. Визначення поняття та місця інституту спадкування за правом на обов'язкову частку в Цивільному кодексі України / Є.Г. Дергачов // Юридичний журнал. – 2010. – № 10. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://justinian.com.ua/article.php?id=3728>.
22. Старицька О.О. Особливості правового регулювання спадкових відносин / О.О. Старицька // Юридичний вісник. – 2009. – № 3 (12). – С. 70–74.
23. Рішення Стрийського міськрайонного суду Львівської області від 12 грудня 2012 року у Справі № 1323/5357/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28085116>.

24. Рішення Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 30 вересня 2010 року у Справі № 2-5583-10 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/11716654>.

25. Ухвала Апостолівського районного суду Дніпропетровської області від 9 квітня 2010 року у Справі № 2-744/10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/9496731>.

26. Шама Н.П. Підстави розірвання спадкового договору / Н.П. Шама // Університетські наукові записки. – 2007. – № 4 (24). – С. 223–228.

27. Чуйкова В.М. Правова характеристика спадкового договору / В.М. Чуйкова // Підприємництво, економіка та право. – 2005. – № 4. – С. 3–7.

МІКУЛІНА М. М.,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри
цивільно-правових дисциплін
(Національна академія
Служби Безпеки України)

УДК 34.347.347.1.347.115

АВТНОМІЯ ОСОБИ: ОСОБИСТЕ І СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

У статті розглядаються та деталізуються складові інституту особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, виокремлюються проблеми розмежування сфери прав та інтересів фізичної особи, акцентується увага на особливостях реалізації особистого і сімейного життя фізичної особи.

Ключові слова: *фізична особа, особисте і сімейне життя особи, особисті немайнові права, приватне життя фізичних осіб.*

В статье рассматриваются и детализируются составляющие института личных неимущественных прав, обеспечивающих социальное существование физического лица, выделяются проблемы размежевания сферы прав и интересов физического лица, акцентируется внимание на особенностях реализации личной и семейной жизни физического лица.

Ключевые слова: *физическое лицо, личная и семейная жизнь физического лица, личные неимущественные права, приватная жизнь физических лиц.*

The article discusses and details the components of Institute of the personal non-property rights that provide social being of the physical person, allocated the problem of delimiting the scope of the rights and interests of individuals, the author focuses on the peculiarities of the realization of private and family life of individuals.

Key words: *physical person, personal and family life of the person, moral rights, privacy of individuals.*

Вступ. Процес розвитку суспільства, постійні динамічні зміни законодавства, стрімка соціологізація, розширення переліку і наповнюваності різних баз даних про особу, а також інформативні можливості кожної людини дедалі більше актуалізують потреби кожного індивіда контролювати різноманітну інформацію стосовно себе, своєї приватної сфери.

